

ISTORIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

ȘTIRI DESPRE CONTINUAREA PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN ORAȘUL PITEȘTI PÂNĂ LA ÎNFIINȚAREA ȘCOLII NAȚIONALE ÎN 1833

VERONICA TAMAȘ*

Dezvoltarea feudalismului, întărirea proprietății feudale și a relațiilor feudale, au impus cu stringență redactarea de acte scrise, care exprimau de fapt materializarea relațiilor juridice existente¹.

Învățământul pentru laici - inclusiv școala - a luat ființă la noi „în jurul întemeierii statelor românești”². În secolul al XIV-lea domnii din Țara Românească știau carte, adică existau laici care puteau să scrie și să citească, dar numărul lor era foarte mic și știința lor foarte redusă³. Cultura românească posedă o comoară de documente din secolele XIV-XV cu conținut istoric și manuscrise cu texte religioase, care atestă suma acestor cunoștințe. Documentele au fost scrise de dieci și, cum nimeni nu putea învăța singur, fără profesor, un alfabet străin, a existat la sfârșitul secolului al XIV-lea „un învățământ modest de grămătică”⁴. În epoca feudală marile centre monahale au jucat un important rol pe plan cultural și de învățământ⁵. Printre nucleele de cultură ale orașului Pitești se înscrie și activitatea copiștilor de la mănăstirea Trivale⁶. Orașul medieval era o instituție economică și juridică, o asociație de apărare și cooperare a muncii și schimbului, dar și un centru cultural. Nevoia de cultură a orășenilor era în strânsă legătură cu felul de viață, determinat de negoț și de meșteșugurile pe care le exercitau⁷. Datorită numărului mare de negustori și meșteșugari pe care l-a avut orașul Pitești în aceste secole, știința de carte a fost indispensabilă pentru practicarea activităților lucrative. Se știe că negustorii și meseriașii mai înstăriți au purtat o intensă corespondență cu comercianții din

* Râmnicu Vâlcea.

¹ Ștefan Pascu, Ion Ionașcu, I. Ghiodaru, C. Georgescu-Buzău, *Istoria Medie a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1988, p. 99.

² Ștefan Bărsănescu, *Pagini nescrise din istoria culturii românești sec. X-XVI*, Editura Academiei, București, 1971, p. 115.

³ Veronica Tamaș, *Contribuții la istoricul învățământului vâlcean în Evul Mediu (1415-1830)*, în „Studii Vâlcene”, III, 1974, p. 145.

⁴ Ștefan Bărsănescu, *op. cit.*, p. 138.

⁵ Veronica Tamaș, *op. cit.*, p. 145.

⁶ P. Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *Istoria municipiului Pitești*, Editura Academiei, București, 1988, p. 107.

⁷ P. P. Panaitescu, *Introducere în istoria culturii românești*, Editura Științifică, București, 1969, p. 279.

Transilvania, cu diverse orașe din țară și cu altele din Europa⁸. Magistratul orașului era obligat să țină corespondența cu dregătorii domniei sau cu municipalitățile străine în limba slavonă, oficială pe atunci⁹. Nevoia de grămătică care să întocmească actele scrise pentru acordarea de drepturi, mai ales a celor de proprietate, a fost asigurată prin cadre create în centrele laice, cât și prin ucenicia pe lângă „notarul” orașului unde se învăța și formularul diplomatic al actelor cu caracter juridic¹⁰, dar și pe la un dascăl de biserică sau chiar pe prispa casei acestuia, cel puțin scrisul și puțină socoteală¹¹.

În oraș se mai cunoaște o pătură de oameni cu știință de carte: cititori de cărți, mai întâi sub formă de manuscrise și apoi din cele tipărite, cărți populare cunoscute mai târziu sub formă de literatură beletristică economică și didactică¹².

Printre aspectele procesului cultural al secolului al XVIII-lea, un rol fundamental l-a avut înmulțirea elementelor de cultură laică, împreună cu triumful limbii române ca limbă de cultură, prin statornicirea tiparului și punerii bazelor unui învățământ organizat. În cea mai mare parte, învățământul era rezervat fiilor de boieri și în al doilea rând elementelor înstărite din rândurile păturilor orașenești¹³.

Printre primele școli cunoscute documentar în Pitești este cea de lângă biserică domnească „Sf. Gheorghe”, a cărei existență este dedusă dintr-o scrisoare de mărturisire din data de 23 aprilie 1753¹⁴, unde este consemnat „Ivanche biv vâtaf de copii”¹⁵. Pe un Penticostar ce a aparținut bisericii „Sf. Ioan”, din Pitești, se află scris „Fiindcă am făcut școală aici în Oraș”¹⁶. Nevoile statului și ale bisericii, ca și cele ale administrației și a marii boierimi au înlesnit accesul la învățătură și a unor tineri recrutați din pături mai largi, cel puțin în ce privește primele trepte ale învățământului¹⁷.

La școala de la biserică „Sf. Gheorghe” aveau acces în primul rând copii de boieri și de mari negustori, pe când la Școala de la schitul Buliga, au fost primiți toți copiii indiferent de originea lor socială. Școala funcționa în schitul ridicat de către negustorul piteștean Marin Buliga cupețul în anul 1745. În anul 1834 a ars, dar s-a refăcut în 1839, fiind amplasată pe locul actualului Muzeu Județean Argeș¹⁸. În acest schit a existat o școală de învățătură românească și la 25 mai 1751, iar plata dascălului se făcea din veniturile schitului¹⁹.

În timpul domnitorului Alexandru Ipsilanti (1774-1782) au fost luate câteva măsuri în urma cărora învățământul din Țara Românească a avut mult de câștigat²⁰. De prevederile hrisovului din ianuarie 1776 a beneficiat și orașul Pitești, unde, în anul

⁸ P. Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *op. cit.*, p. 107.

⁹ Veronica Tamaș, *op. cit.*, p. 146.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Corneliu Tamaș, *Istoria orașului Râmnicu Vâlcea*, Editura „Antim Ivireanul”, Râmnicu Vâlcea, 1994, p. 70.

¹² P. Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *op. cit.*, p. 107.

¹³ Veronica Tamaș, *op. cit.*, p. 148.

¹⁴ Marin Braniște, *Câteva știri despre școlile din orașul Pitești*, în „Mitropolia Olteniei”, nr. 3-4, 1965, p. 174.

¹⁵ P. Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *op. cit.*, p. 108.

¹⁶ Veronica Tamaș, *op. cit.*, p. 141.

¹⁷ Marin Braniște, *op. cit.*, p. 179.

¹⁸ P. Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *op. cit.*, p. 107.

¹⁹ Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*, I, Țara Românească, Craiova, 1970, p. 487.

²⁰ Marin Braniște, *op. cit.*, p. 182.

1780, s-a înființat școala domnească cu dascăl de limba, română, plătit din „bugetul statului”²¹.

O însemnare făcută pe un minei, în 6 august 1784, vorbește din nou despre școala domnească de la biserica „Sf. Gheorghe”. Aici „a însemnat robul lui Dumnezeu Ioan, dascăl din Pitești, fiindcă am învățat copii din oraș..., și eu am învățat aproape de acesta (Sf. Gheorghe) în casa Manului Cojocarul”²².

De o deosebită importanță este și documentul din 26 octombrie 1818, aflat în dosarul 559/1840 din fondul tribunalul jud. Vâlcea, în păstrare la Arhivele Naționale din Râmnicu Vâlcea. Prin acest act, stolnicul Ion Socolescu din Pitești, a împrumutat de la Episcopia Argeșului suma de 7500 taleri „în aceleși condiții pe care le avusese și răposatul Comăneanu cu unele obligații, printre care să dea 300 taleri la dascăl în Pitești, pentru învățarea a doi copii săraci, prin Eforia Școalelor Naționale”²³. Din document reiese clar, că școala din oraș a avut un proces neîntrerupt de la începutul secolului al XIX-lea, deoarece și Comăneanu plătea dascălul din urbe, ca apoi, din anul 1819, acest lucru să-l facă stolnicul Socolescu²⁴.

Cerințele reclamate de dezvoltarea de ansamblu a societății românești, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, impunea introducerea unui învățământ în limba națională și care să fie accesibil copiilor tuturor claselor sociale²⁵. În oraș funcționa în această perioadă și o școală grecească, la care a învățat viitorul om politic Ion Brătianu, care, în amintirile sale, vorbește de bucuria înființării a unei școli naționale în Pitești. La 3 februarie 1833, în casele protopopului Zamfir de pe Ulița boierească și în prezența autorităților locale și ale părinților elevilor se deschide oficial în orașul Pitești „Școala națională”. Meritul de a fi primul profesor din Pitești i-a revenit câmpulungeanului Nicolae Simonide, care a luptat cu mari greutăți, până a reușit să tragă o brazdă adâncă la temelia culturii naționale²⁶.

²¹ V. A. Urechea, *Istoria românilor*, tom I 1774-1776, București, 1891, p. 83-91.

²² Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *op. cit.*, p. 109.

²³ Corneliu Tamaș, Ion Constantin Vasile, *Momente documentare vâlcene*, Catalog de documente 1418-1830, Cuvânt înainte acad. Ștefan Ștefănescu, Editura Almarom, Râmnicu Vâlcea, 2000, doc. nr. 560, p. 151.

²⁴ Arhivele Naționale Râmnicu Vâlcea, Fond Tribunalul jud. Vâlcea, dos. 599/1840, f. 8.

²⁵ Cecilia Petrescu, Emil Răcilă, *Monografia Liceului „Zinca Golescu”, 1921-1971*, p. 11.

²⁶ Veronica Tamaș, *O aniversare*, în „Argeș”, 3, 1968.